

DET MODERNE GENNEMBRUD

7. - 10. klasse
og ungdomsuddannelser

Beskrivelse

I Guldalderen skildrede kunstnerne borgerskabet, landskabsidyl og national selvtilfredshed. Det lægges på hylden i Det moderne gennembrud (ca. 1870-1900), og med inspiration fra litteraten og kritikeren Georg Brandes fremkommer en kunst, der vil sætte ting til debat. Det moderne gennembrud varsler opbrud og nytænkning på alle fronter i Danmark; politisk, teknologisk, socialt og kulturelt.

I idekatalogets aktiviteter undersøger eleverne, hvordan forandringerne i samfundet afspejles i kunsten. Mange af periodens kunstnere ser sig selv som talerør for det nye “moderne” samfund og for det “moderne” menneske. De vil være kritiske, vise “det virkelige liv” og diskutere de konsekvenser, det moderne samfund har for mennesket.

Idekataloget

Idekataloget består af en række øvelser, der på forskellig vis undersøger, hvordan kunstnere i det moderne gennembrud forholdt sig til den sociale og politiske virkelighed. Hvilke virkemidler brugte kunstnerne? Og hvordan oplever vi det i dag? Hvilken relevans har det moderne gennembruds kunst i dag?

Øvelserne varierer i omfang og kompleksitet og nogle egner sig primært til udskoling og andre til ungdomsuddannelserne. Billedmaterialet ligger i SMK's billeddatabase SMK Open. Følg links i materialet.

Materialer

**Eleven skal have adgang til en computer med internetadgang.
Mulighed for at fotografere - f.eks. digitalkamera eller smartphone.**

Fra idyl til realisme

Man kan næsten høre det, når man siger det: Det moderne gennembrud. Der sker et brud med noget! For at forstå hvad der bliver brudt med, kan det være en god idé, at undersøge kunsten fra perioden inden, nemlig den danske guldalder.

De to kunstværker der linkes til nedenfor er fra hhv. guldalderen og det moderne gennembrud. Det første værk er et eksempel på et guldaldermaleri, skabt af den danske landskabsmaler Vilhelm Kyhn i 1853. Det andet værk er fra det moderne gennembrud, og er skabt af den danske maler Erik Henningsen i 1892.

Vinteraften i en skov, 1853, Vilhelm Kyhn

<https://open.smk.dk/artwork/iiif/KMS719?q=kyhn%20vilhelm%20&page=0>

Sat ud, 1892, Erik Henningsen

<https://open.smk.dk/artwork/image/KMS1454?q=sat%20ud&page=0>

Øvelse

- 1. Se godt på de to værker. Notér hvad du lægger mærke til. F.eks. stemning, farver, detaljer, kropssprog, mm.**
- 2. Sammenlign de to kunstværker. Se både på ligheder og forskelle.**
- 3. Hvordan adskiller kunsten fra det moderne gennembrud sig fra guldalderkunsten?**

Lydlandskab

Materialer:

En computer med internetadgang og en telefon med optagefunktion.

Under det moderne gennembrud var kunstnerne meget interesseret i at vise den rå virkelighed, både blandt bønderne på landet, men især også de fattige arbejderes dagligdag.

Øvelse

1. Søg på værker fra det moderne gennembrud i SMK's samling: <https://open.smk.dk/>
2. Udvalg et værk der fanger din interesse.
3. Hvorfor fangede netop dette værk din interesse? Hvad lagde du mærke til?
4. Kig grundigt på værket og beskriv det med dine egne ord. Tænk f.eks. over: Hvad forestiller det? Er der specielle detaljer som fanger din opmærksomhed? Hvilke stemninger findes i værket, synes du? Hvad får værket dig til at tænke på?
5. Selvom du kun kan se værket lige nu, så prøv at forestil dig, hvordan det ville opleves, hvis du kunne høre værket. Beskriv og notér mindst 6 lyde du forestiller dig.
6. Åben YouTube i mindst 6 forskellige faner i din internetbrowser på din computer. Udvalg 6 (eller flere) lyde eller mindre stykker musik som du synes passer til værket, f.eks. "fuglesang". Søg disse frem på YouTube i hver sin fane. Afspil lydene i et lille forløb på ca. 30 sek. og optag dette på din telefon. Vær gerne kreativ! Lad f.eks. nogle lyde være mere fremtrædende og lad lydene komme ind forskudt i tid mm.
7. Hvordan påvirker lydende din oplevelse af kunstværket? Send lydfilen og værket du har arbejdet med til din lærer.

Kritik og kamp

I Det Moderne Gennembrud begynder en række forfattere, kunstnere og politikere at kritisere samfundets indretning og borgerskabets måde at leve på. Litteraturkritikeren og samfundsdebattøren Georg Brandes førte an i bevægelsen med sit slogan om, at kunsten og litteraturen skulle "sætte problemerne til debat".

Nu skulle kunsten ikke længere vise nydelige landskaber og harmoniske familier, men skildre hvordan verden faktisk så ud, med alt hvad det indebar af fattigdom, ulighed og lidelse. I det moderne gennembrud kritiserede man især de tre K'er: Kirke, klasse og køn. Man kritiserede kirkens magt i samfundet og begyndte at sætte spørgsmålstegn ved, om der virkelig ventede et paradys efter døden. Man kritiserede ulighed i samfundet og prøvede at forbedre arbejderklassens status og levevilkår. Og man begyndte at stille spørgsmål til, om kvinder virkelig var så forskellige fra mænd, eller om de måske skulle have samme rettigheder.

Øvelse

Danmark bliver officielt et demokrati og får sin første grundlov i 1849. Det vil sige, at det ikke længere er kongen, der har den enevældige magt efter 1849, men at folkettinget vælges demokratisk. Søg på nettet og find ud af, hvem der egentlig havde stemmeret i 1849. Hvem kunne stemme, og hvem kunne ikke? Hvornår fik kvinder stemmeret? Hvem har ret til at stemme i dag?

Det moderne gennembrud og kvinderne

Kvinden i hjemmet

Vi skal dykke ned i kvinders rettigheder og levestandard i 1800-tallet ved at undersøge billedkunst og litteratur fra perioden. Nu skal du først kigge på et maleri af den danske maler Vilhelm Hammershøi.

Stue i Strandgade med solskin på gulvet, 1901, Vilhelm Hammershøi
https://open.smk.dk/artwork/image/KMS3696?q=hammersh%C3%B8i&page=2&filters=has_image%3Atrue

Øvelse

- 1. Giv en beskrivelse af maleriet. Hvad får du først øje på? Hvad foregår der?**
- 2. Se på kvinden i billedet. Hvordan tror du, at hun har det? Hvordan påvirker rummet hende?**
- 3. Måske kan du relatere til dette billede i disse dage, hvor du er meget hjemme. Hvordan føles det at gå rundt hjemme og kigge ud på solen dagen lang?**
- 4. Hammershøi er kendt som gråtonernes maler, men zoomer man ind og nærstuderer hans farver, ser det helt anderledes ud. Hvilke farver kan du se på maleriet? Skriv mindst 10 farver ned. Du må gerne have nuancer af samme farve, men prøv at være præcis, f.eks. kunne nuancer være skrig-lilla overfor mat-pastel-lilla. Hvordan oplever du Hammershøis farver. Hvordan påvirker farverne din tolkning?**

Det moderne gennembrud og kvinderne

Den sidste balkjole

Herman Bang

En kvinde fra borgerskabet kom ikke meget uden for hjemmet. Hun havde ofte tjenestefolk til at tage sig af rengøring, madlavning og børnepasning. Tiden gik med at brodere og få visit fra andre vigtige familier. Det var ikke tilladt for kvinder at arbejde, og de deltog som regel ikke i deres mænds forretninger. Faktisk kan man sige, at en fin kvindes mål med livet i 1800-tallet var at blive gift med en mand af samme eller højere status som ens far. Helst inden man blev 25 år, ellers blev man faktisk anset som for gammel. Var man over 25 år og ugift, blev man en "skyggetante". Nu skal du læse en novelle, der handler om, hvordan det var at være kvinde i et af de fine hjem i borgerskabet.

Læs Herman Bangs "Den sidste balkjole", fra 1887: <https://dansksiderne.dk/index.php?id=7289>

Øvelse

1. Hvad sker der i novellen først for Emma, og siden for Antonie?
2. Hvorfor græder Antonie over sin balkjole i slutningen af novellen? Hvorfor kan hun ikke danse længere?
3. Hvad kritiserer Bang i denne novelle?
4. Prøv at sammenligne Hammershøis maleri med Herman Bangs novelle. Hvordan er det at være kvinde i 1800-tallet ifølge novellen og maleriet? Giv en udførlig beskrivelse.

Det moderne gennembrud og kvinderne

En bjergbestigerske

Debatten om kvinders rettigheder kom også til udtryk andre steder – f.eks. begyndte man at diskutere hvordan korsettet var et symbol på det, der holdt kvinder tilbage i samfundet. I stedet blev den såkaldte reformkjole indført. Det var en løstsiddende dragt der gav plads til bevægelse. Den blev ikke lige populær i alle samfundslag, men sås især i kunstnerkredse, f.eks. på den danske kunstner Anna Ancher.

Et eksempel på en kvinde i fri bevægelse kan ses i J.F. Willumsens maleri, En Bjergbestigerske, fra 1912. J.F. Willumsen var en dansk maler, der arbejdede i tiden efter det moderne gennembrud. Her præsenterer han os for et andet kvindebillede.

En Bjergbestigerske, 1912, J.F. Willumsen

https://open.smk.dk/artwork/image/KMS3413?q=bjergbestigerske&page=0&filters=has_image%3Atrue

Øvelse

- 1. Hvordan er kvindens kropssprog? Hvad signalerer det ifølge dig? Hvordan er hendes ansigtsudtryk?**
- 2. Kvinden er Willumsens hustru, og hun er i gang med at bestige et bjerg. Hvad kræver det af et menneske at bestige et bjerg?**
- 3. Se på farverne. Hvilke farver er der brugt? Er de varme, kolde, naturtro? Hvordan påvirker farverne din fortolkning af maleriet?**
- 4. Bjergbestigersken står i kontrapost. Det er en måde en skulptur eller en figur kan posere på, hvor figuren hviler på det ene ben, og som får skulpturen til at se mere naturtro ud. Det er en positur, som mange skulpturer, af for eksempel romerske kejsere eller græske spydkastere, er stillet an i. Hvordan virker det på din tolkning af værket at bjergbestigersken står i denne stilling?**
- 5. Bjergbestigersken peger from mod en ny opfattelse af kvinder. Undersøg hvad der sker i samfundet i perioden for maleriets tilblivelse.**
- 6. Hvis du kunne 'flytte ind' hos en af kvinderne i malerierne eller i teksterne, hvem ville du så helst bo hos/sammen med? Begrund dit valg.**

Sæt noget til debat

Idéen om ”det moderne” blev som sagt formuleret af forfatteren og kritikeren Georg Brandes i et foredrag i 1871, hvor han krævede, at det danske kulturliv åbnede døren for udenlandske strømninger og begyndte at ”sætte problemer under debat” i kunsten og litteraturen. Ulighed mellem køn og klasser, fattigdom, og moral, var noget, man diskuterede i 1800-tallet, men det er også emner, vi diskuterer i dag.

Debatten om hvordan vores samfund skal indrettes, fylder i de fleste medier. Alt fra klimakrise, skattetryk, ligestilling, lange dage i folkeskolen, afgifter på biler – der er nok at tage fat på!

Øvelse

- 1. Søg på nettet. Find ét debatindlæg, der diskuterer et problem i samfundet i dag, som du synes er relevant.**
- 2. Kan du finde en artikel eller lignende, som modargumenterer?**
- 3. Hvad synes du, vi skal sætte til debat i dag?**